

Monitor actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018

Tussenrapportage 2017

Module Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1

Opdrachtgever: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Rotterdam, 6 November 2017

Monitor actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018

Tussenrapportage 2017

Module Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1

Opdrachtgever: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Rotterdam, 6 November 2017

Inhoudsopgave

1	Introductie Tel mee met Taal	7
2	Beschrijving Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1	11
3	Onderzoeksplan Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1	15
3.1	Evaluatiekader	15
3.2	Onderzoeksvragen	16
3.3	Bronnen/ Methoden	16
4	Uitkomsten Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1	17
4.1	Aantal cursisten bereikt door Taal voor het Leven	17
4.2	Vrijwilligers Taal voor het Leven	19
4.3	Regionale infrastructuur	20
4.4	Effecten van de scholing	22
4.5	Tevredenheid van taalvrijwilligers, cursisten en betrokken organisaties	23
5	Conclusie Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1	27

1 Introductie Tel mee met Taal

Er zijn in Nederland grote groepen mensen die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, ofwel laaggeletterd zijn. Laaggeletterden hebben moeite zelfstandig te functioneren in de maatschappij of in het werk omdat ze problemen ervaren met lezen, schrijven, omgaan met cijfers en het gebruik van alledaagse technologie. Daardoor ondervinden ze bijvoorbeeld belemmeringen bij het schrijven van een sollicitatiebrief, het aanvragen van toeslagen of bij het lezen van bijsluiters van medicijnen.¹ Ongeveer één op de negen Nederlanders tussen de 16 en 65 jaar is laaggeletterd². Van deze groep is bijna 70% van Nederlandse afkomst.

Er zijn grofweg twee groepen die een beperking ervaren op het gebied van taal: het kan hier gaan om autochtone laaggeletterden (NT1; Nederlands als eerste taal), waarbij de achterliggende problematiek vaak geassocieerd is met een laag opleidingsniveau (en gecombineerd kan zijn met leerproblemen) en anderstaligen (NT2; Nederlands als tweede taal), waarbij de achterliggende problematiek vooral de gebrekkige beheersing van het Nederlands is.

In 2015 is op initiatief van de ministeries van OCW, SZW en VWS gestart met het actieprogramma **Tel mee met Taal 2016-2018** om een extra impuls te geven aan het bestrijden en voorkomen van laaggeletterdheid. Binnen het actieprogramma wordt laaggeletterdheid bij volwassenen aangepakt en, om laaggeletterdheid op latere leeftijd te voorkomen, wordt preventief ingezet op het voorkomen van taalachterstanden bij kinderen. Door de inzet op preventie van toekomstige laaggeletterdheid bij kinderen, worden zij vaardigere lezers als ze volwassen zijn en wordt de kans op overdracht van laaggeletterdheid naar volgende generaties verkleind. Om de effectiviteit van de ondersteuning te vergroten, zet het actieprogramma sterk in op het bevorderen van structurele samenwerking van partners op lokaal en regionaal niveau.

Het actieprogramma bouwt voort op eerdere inspanningen en investeringen van het kabinet op het gebied van taal. Zo vonden er bijvoorbeeld investeringen plaats in de voor- en vroegschoolse educatie ter voorkoming van taalachterstanden en is gewerkt aan het verbeteren van het taalbeheersingsniveau van leerlingen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Bijstandsgerechtigden worden gestimuleerd hun taalvaardigheid te versterken door de invoering van een taaleis. Gemeenten hebben daarnaast door de wetswijziging voor de volwasseneneducatie meer mogelijkheden om maatwerk te bieden aan laaggeletterde volwassenen. En in de nieuwe Bibliotheekwet vormen leesbevordering en de bestrijding van laaggeletterdheid een belangrijke invulling van de kernfuncties lezen en literatuur en informatie en educatie.³

Binnen het actieprogramma zijn effectieve bestaande programma's voortgezet en uitgebreid en nieuwe initiatieven ontwikkeld.

¹ Ministeries van OCW, SZW en VWS (2016). Kamerbrief 5 februari 2016: Digitale laaggeletterdheid en structurele aanpak in actieprogramma *Tel mee met Taal*.

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/volwasseneneducatie/inhoud/laaggeletterdheid>.

³ Ministeries van OCW, SZW en VWS (2015). Actieprogramma *Tel mee met Taal*.

Het programma bestaat uit vijf actielijnen⁴:

1. Lokale netwerkaanpak;
2. Stimuleren van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer;
3. Leesbevordering;
4. Innovatieve projecten (experimenten);
5. Kennis, Netwerken en Communicatie.

Binnen **actielijn 1** wordt met het in 2012 door Stichting Lezen & Schrijven ontwikkelde netwerkprogramma Taal voor het Leven gewerkt aan het ontwikkelen en versterken van regionale taalnetwerken om de aansluiting tussen het plaatselijk taalaanbod en de behoefte van de doelgroep beter aan te laten sluiten. Partijen in de regio worden ondersteund met landelijk ontwikkelde cursus- en wervingsmaterialen die aansluiten op de leervraag van laaggeletterden.

Actielijn 2 draagt bij aan de verduurzaming van opgezette regionale taalnetwerken door het inzetten op het afsluiten van regionale en lokale taalakkoorden in de arbeidsmarktregio's. Via de taalakkoorden maken gemeenten en andere partijen afspraken over het voorkomen van taalachterstanden en het bestrijden van laaggeletterdheid. Naast regionale taalakkoorden wordt er binnen deze actielijn ook gewerkt aan het stimuleren van het landelijke Taalakkoord Werkgevers. Doel van dit taalakkoord is dat werkgevers actief aan de slag gaan met het versterken van de taalvaardigheid van werknemers. Ter versterking van de effectiviteit van de regionale en lokale taalakkoorden en het Taalakkoord Werkgevers is er tot slot een stimuleringsbudget beschikbaar gesteld. Dit stelt partijen binnen een regionaal of lokaal taalakkoord in staat concrete op maat gemaakte trajecten aan te bieden aan laaggeletterden. Het biedt daarnaast werkgevers de mogelijkheid taalcursussen aan werknemers aan te bieden.

Voor een effectieve aanpak gaat het bestrijden van laaggeletterdheid hand in hand met het voorkómen van achterstanden en laaggeletterdheid. Het inzetten op lezen en voorlezen heeft immers een bewezen positief effect op taalvaardigheid.⁵ Binnen **Actielijn 3** zet Stichting Lezen & Schrijven daarom in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek in op leesbevordering van alle kinderen, middels het programma Kunst van Lezen. Dit is in 2008 door de partijen samen ontwikkeld. Met deze actielijn wordt gewerkt aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van laaggeletterdheid binnen gezinnen.

Actielijn 4 legt de verbinding tussen taal en (nieuwe) onderwerpen waar taalvaardigheid een rol speelt, zodat moeilijk bereikbare groepen beter bereikt worden en er meer effect behaald kan worden. Diverse projecten, opgezet met regionale en lokale partijen, en gericht op preventie of curatie, geven inzicht in welke praktijken en randvoorwaarden het meest effectief zijn.

Actielijn 5 is ondersteunend aan de 4 eerdere actielijnen. Met landelijke kennisopbouw en kennisdeling, een landelijk taalnetwerk en samenwerking binnen het Rijk ondersteunt deze actielijn de regionale en lokale aanpak.

Een beperkte taalvaardigheid heeft negatieve persoonlijke gevolgen die doorwerken in maatschappij en economie. Door een gebrek aan zelfredzaamheid hebben mensen bijvoorbeeld moeite met het op orde krijgen en houden van hun financiën⁶. Maar ook een slechtere (ervaren) gezondheid⁷ en slechtere arbeidsmarktperspectieven⁸ behoren tot de gevolgen van gebrekkige zelfredzaamheid.

⁴ Ministeries van OCW, SZW en VWS (2015). Actieprogramma *Tel mee met Taal*.

⁵ Broekhof, K. en Nijhof-Broek, M. (2014). Meer voorlezen, beter in taal., Broekhof, K. (2014). Meer lezen, beter in taal.

⁶ ECBO i.s.m. ROA (2016). Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede.

⁷ Nivel (2015). Laaggeletterdheid en Gezondheid. Stand van zaken.

⁸ ROA i.s.m Maastricht University (2016). De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020.

De betrokken ministeries willen synergie creëren door diverse terreinen waar taal een rol speelt met elkaar te verbinden in het actieprogramma. De actielijnen in *Tel mee met Taal* richten zich waar mogelijk op die domeinen waar de grootste problemen rondom taalachterstanden en laaggeletterdheid spelen en waar nieuwe verbindingen tussen organisaties het meest kansrijk zijn. Dit zijn:

- **Het gezin.** Laaggeletterdheid gaat vaak van generatie op generatie. Door in te zetten op het gezin kan deze vicieuze cirkel doorbroken worden;
- **Arbeidsmarkt.** Een betere taalbeheersing versterkt iemands arbeidsmarktpositie. Men vindt sneller een baan en kan op een hoger niveau, en op een veiligere manier, werkzaamheden verrichten. Voor een werkgever versterken taalvaardige arbeidskrachten de positie van een bedrijf in de concurrerende economie omdat zij flexibeler zijn en duurzamer inzetbaar;
- **De gezondheid(-zorg).** Laaggeletterdheid beperkt mensen in het vinden en vervolgens toepassen van informatie over ziekte, gezondheid en gezond leven.

De 5 actielijnen dragen gezamenlijk bij aan het behalen van de hoofddoelstellingen van het actieprogramma⁹:

1. De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, reken-, en digitale vaardigheden.
2. In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om de laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.
3. In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.
4. In 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.

Deze tussenrapportage is onderdeel van een monitor en kijkt in hoeverre het actieprogramma op weg is om de geformuleerde doelstellingen te behalen. Aan het einde van het actieprogramma volgt een eindrapportage waarin besproken wordt of de doelstellingen van het actieprogramma zijn behaald.

De [hoofdvragen](#) van de monitor zijn als volgt:

1. Wat is het bereik en het effect van het actieprogramma *Tel mee met Taal in zijn* geheel en van de actielijnen afzonderlijk?
2. Zijn de hoofddoelstellingen en de beoogde resultaten zoals benoemd in het actieplan *Tel mee met Taal* bereikt in de periode 2016 tot en met 2018?

De voorliggende rapportage heeft specifiek betrekking op actielijn 1: Lokale netwerkaanpak 'Taal voor het Leven'. Voor de andere actielijnen zijn aparte rapportages beschikbaar. Ook is er een basisrapport waarin de hoofdlijn van de vijf actielijnen is opgenomen en ook een managementsamenvatting.

⁹ In de onderzoeksverantwoording in de bijlage hebben we een overzicht van alle doelstellingen per actielijn opgenomen.

2 Beschrijving Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1

Actielijn 1 betreft de lokale netwerkaanpak Taal voor het Leven, een ondersteuningsprogramma voor gemeenten en organisaties die samen op lokaal niveau willen werken aan het bestrijden van laaggeletterdheid¹⁰. Het is daarmee een verzamelnaam voor verschillende taaltrajecten, uitgevoerd door lokale en regionale partners. Stichting Lezen & Schrijven, verantwoordelijk voor deze actielijn, heeft zich ten doel gesteld om met deze aanpak die bewezen effectief is gemeenten en organisaties te ondersteunen om een netwerk en infrastructuur in de regio op te zetten om 45.000 mensen te helpen met het verbeteren van hun basisvaardigheden.

Taal voor het Leven wil door middel van taal bereiken dat iedereen mee kan doen in de maatschappij. Om mee te kunnen doen, moet een deelnemers beschikken over basis taalvaardigheden, zoals spreken, lezen en schrijven van Nederlands, maar ook kunnen rekenen en om kunnen gaan met computers. Het programma richt zich op alle volwassenen die onvoldoende geletterd zijn om maatschappelijk goed te kunnen functioneren, onder andere mensen met een taalniveau lager dan 2F (Standaarden en Eindtermen Volwassenen Educatie)¹¹.

Taal voor het Leven ondersteunt gemeenten en andere partijen bij de opbouw of versterking van een lokale infrastructuur en het vinden, opleiden en volgen van de doelgroep. Voor het programma zijn met betrokken organisaties diverse materialen en instrumenten ontwikkeld, zoals samenwerkingsmodellen, screeningsinstrumenten, Taalhuizen en lesmaterialen, die kosteloos ter beschikking staan.

Het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven werkt vraaggericht en streeft ernaar zoveel mogelijk aan te sluiten bij de behoeften van de deelnemers én bij de bestaande infrastructuur en beleidsagenda van de verschillende regio's. Hierdoor zijn de verschillende activiteiten zeer divers, maar allen opgesteld op basis van onderwijskundige en didactische principes¹².

Taal voor het Leven

In 2012 kreeg Stichting Lezen & Schrijven de opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om een nieuwe aanpak te ontwikkelen voor het effectiever en efficiënter ondersteunen van laaggeletterden. Het programma ging eind 2012 van start als pilot in 6 regio's. In 2012 werden er 500 cursisten bereikt door de partners, in 2014 waren dit er al 10337. In 2014 waren er 461 gemeenten en organisaties actief in het opleiden van cursisten of vrijwilligers (lezenenschrijven.nl). Uit het eerste impactonderzoek (2014) van de universiteit Maastricht bleek dat het programma 'Taal voor het Leven een **positief effect** had op de mate van sociale inclusie, mate van gezondheid, arbeidsmarktpositie en de mate van leesvaardigheid van cursisten.

¹⁰ Stichting Lezen & Schrijven (2015). Subsidieaanvraag 2016-2018 *Tel mee met Taal*.

¹¹ <http://www.steunpuntbasisvaardigheden.nl/wp-content/uploads/2013/05/nieuw-2.-Standaarden-en-eindtermen-ve.pdf>.

¹² Maastricht University (2014). Impactonderzoek taaltrajecten *Taal voor het Leven* door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid. Deel A.

De *Taal voor het Leven* methode bestaat uit vier stappen:

Stap 1: bereid zijn

Het versterken van het bewustzijn bij gemeenten en organisaties over laaggeletterdheid en de negatieve gevolgen ervan. De methode stimuleert de betrokken partijen om laaggeletterdheid op de agenda te zetten en biedt ondersteuning bij de doorvertaling naar het gemeentelijk beleid en het lokale netwerk.

Stap 2: vinden

Als gemeenten en organisaties bereid zijn laaggeletterdheid aan te pakken, is het van belang de doelgroep te bereiken. Hiervoor worden diagnostische instrumenten zoals de Taalverkenner of de Taalmeter ingezet en worden personen en partijen gezocht die kunnen ondersteunen in de uitvoering (vrijwilligers, professionals).

Stap 3: opleiden

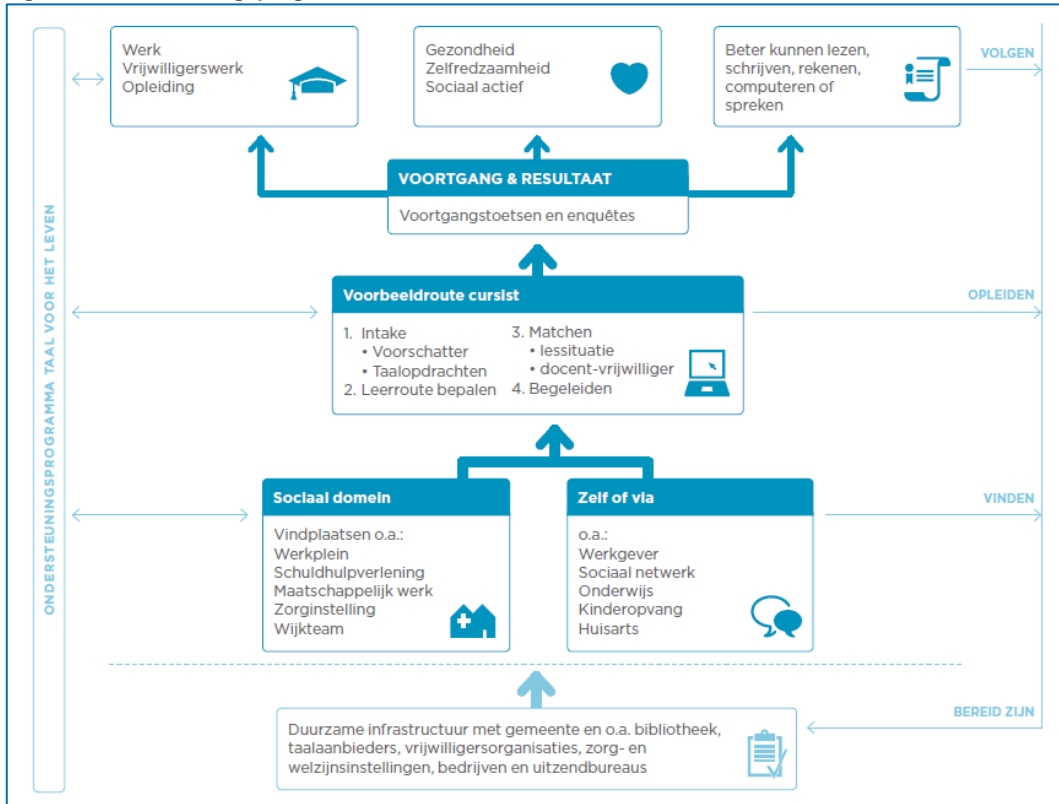
Zowel laaggeletterden als vrijwilligers ontvangen taaltrainingen. Laaggeletterden kunnen in hun eigen wijk of buurt taaltrainingen volgen, maar mogen ook andere trainingen volgen die aansluiten op hun behoefte. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een cursus over het op orde krijgen van de eigen administratie of het vinden van een baan. Vrijwilligers volgen een training waarin zij leren hoe zij een groep kunnen begeleiden.

Stap 4: volgen

Op verschillende manieren vindt een meting plaats om vorderingen te volgen. Bijvoorbeeld bij cursisten en vrijwilligers om te achterhalen of de lokale aanpak succesvol is en of deelnemers tevreden zijn. Maar ook bij de samenwerkende organisaties wordt gekeken naar de tevredenheid. Op deze manier vindt op verschillende niveaus een evaluatie plaats van de methodiek en de samenwerking en de mate waarin verbeteringen nodig zijn.

In Figuur 1 staan de vier stappen.

Figuur 1 Ondersteuningsprogramma *Taal voor het Leven*

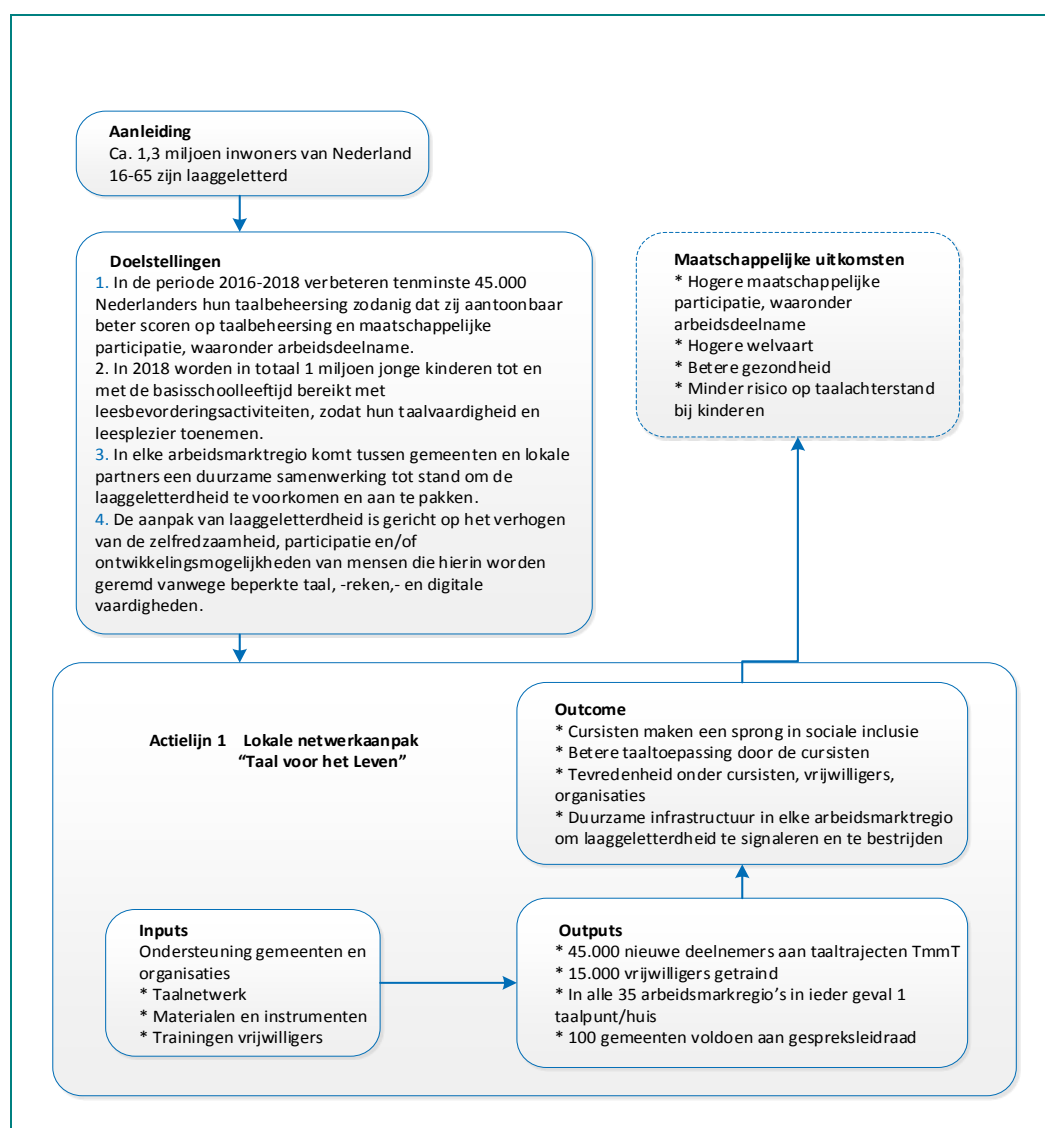

3 Onderzoeksaanpak Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1

3.1 Evaluatiekader

In deze evaluatie werken we met een evaluatiekader waarbij we toetsen of en hoe ingezette instrumenten (inputs) leiden tot de beoogde uitkomsten van de actielijn.¹³ De uitkomsten bestaan soms op het niveau van directe opbrengsten (output), bijvoorbeeld in aantallen cursisten, en soms op het niveau van resultaten (outcome), bijvoorbeeld 'het verbeteren van leesgedrag'. De informatie over alle actielijnen zorgt voor inzicht in de mate waarin het behalen van de doelstellingen van het programma op schema ligt. In de figuur hieronder zijn de aanleiding en doelstellingen van Tel mee met Taal weergegeven en zijn de onderdelen 'input', 'output' en 'outcome' van Actielijn 1 nader ingevuld.

Figuur 2 Evaluatiekader Actielijn 1

¹³ Bron: Doelstellingen en indicatoren Programma *Tel mee met Taal* 2016-2018 aangevuld met informatie uit voortgangsrapportages.

3.2 Onderzoeksvragen

Op basis van de doelstellingen van het actieprogramma, is door het ministerie voor actielijn 1 een aantal beoogde resultaten geformuleerd¹⁴. Eén van de ambities is deelname 45.000 mensen (nieuwe deelnemers) in de periode 2016-2018 aan een taaltraject waarbij materialen en/of vrijwilligers van Taal voor het Leven worden ingezet. Om dit te bereiken wordt er ingezet op het neerzetten van een duurzame infrastructuur in de regio waarbij gemeenten en organisaties samen werken aan het aanpakken van laaggeletterdheid. 15.000 vrijwilligers worden hiervoor geworven en getraind om aan de slag te gaan met laaggeletterden, met in elke regio een permanente ontmoetingsplek voor cursisten en trainers/begeleiders. De ondersteuning aan de geplande 45.000 nieuwe deelnemers is succesvol wanneer alle stakeholders tevreden zijn en cursisten een verbetering ervaren op het gebied van sociale activering en taaltoepassing.

Om te onderzoeken hoe actielijn 1 zich ontwikkelt, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

Onderzoeksvraag
1.1 Hoeveel cursisten zijn er bereikt? a. Met welk type cursus (taal, rekenen, digitale vaardigheden)? b. Wat zijn de kenmerken van deze cursisten?
1.2 Hoeveel vrijwilligers zijn er: a. Getraind? b. Actief?
1.3 Wat zijn de effecten van de scholing op: a. Sociale inclusie van de cursisten? b. Taaltoepassing van de cursisten?
1.4 Hoe tevreden zijn de taalvrijwilligers, cursisten en betrokken organisaties over de training, scholing en ondersteuning?
1.5 Is eind 2018 in elke regio een ontmoetingsplek voor cursisten, vrijwilligers, docenten en andere netwerkpartners ingericht? (Taalhuis of Taalpunt)
1.6 In hoeverre is een duurzame infrastructuur in elke arbeidsmarktregio neergezet om laaggeletterdheid tegen te gaan? (Ondertekening gespreksleidraad, Taalhuis, taalnetwerk, soort partners in het taalnetwerk) a. Gespreksleidraad en lokale taalnetwerken

3.3 Bronnen/ Methoden

Om tot een antwoord te komen, maken we gebruik van verschillende databronnen:

- Kwartaalrapportages van de Stichting Lezen en Schrijven;
- Effectonderzoek van de Universiteit Maastricht;
- Tevredenheidsonderzoek van partners van de Universiteit Maastricht;
- Tevredenheidsonderzoek onder deelnemers en vrijwilligers van DUO onderzoek;
- Evaluatie van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs door Regioplan.

¹⁴ Doelstellingen en indicatoren Programma *Tel mee met Taal* 2016-2018.

4 Uitkomsten Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1

In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre de hoofddoelstelling en de subdoelstellingen van deze actielijn behaald zijn. We beantwoorden hierbij de eerder geformuleerde onderzoeksvragen.

4.1 Aantal cursisten bereikt door Taal voor het Leven

De hoofddoelstelling voor de eerste actielijn en één van de vier doelstellingen van het actieprogramma *Tel mee met Taal* is:

In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.

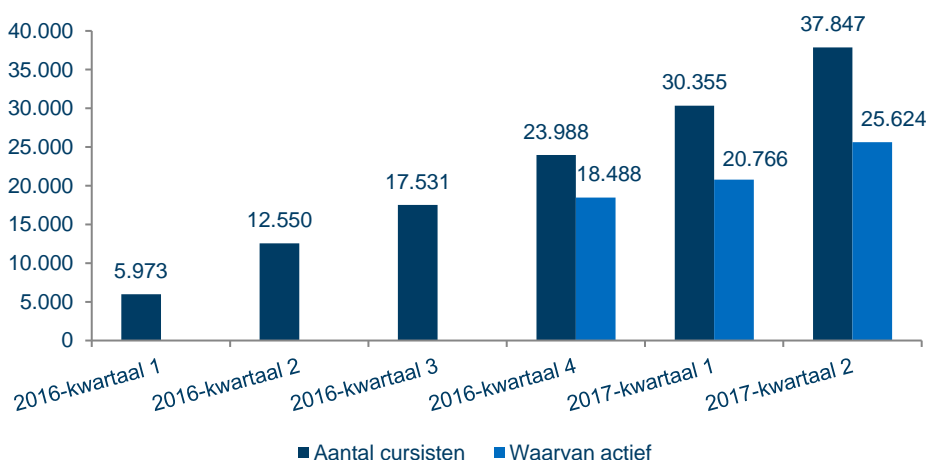
Om tegemoet te komen aan deze doelstellingen is het de ambitie dat eind 2018 zeker 45.000 nieuwe cursisten zijn bereikt.

Ambitie eind 2018: 45.000 nieuwe cursisten
Doelstelling 2017: 15.000 cursisten per jaar
Resultaat tot en met 31 juli 2017: 37.847 cursisten (84%)

Een persoon telt mee als bereikte cursist als:

- de cursist begeleid is of wordt door een vrijwilliger die getraind is via Taal voor het Leven (ongeacht of er gebruik wordt gemaakt van methodieken van een andere aanbieder)
- de cursist aan de slag is met een methodiek van Taal voor het Leven.

Om de doelstelling te behalen moeten er jaarlijks 15.000 nieuwe cursisten bereikt worden. Die jaardoelstelling werd in 2016 ruimschoots behaald: eind 2016 namen er al bijna 24.000 nieuwe cursisten deel aan een programma. Met nog anderhalf jaar te gaan is half juli 2017 bijna 84 procent van de doelstelling voor 2018 behaald (bijna 38.000 bereikte cursisten). Het realiseren van de doestellingen van 2018 ligt hiermee op schema.

Vanaf het vierde kwartaal van 2016 wordt bijgehouden in hoeverre cursisten na afronding van de eerste cursus nog steeds actief bezig zijn met het onderhouden van hun basisvaardigheden,

bijvoorbeeld door middel van een vervolgcursus of verdere begeleiding van een taalvrijwilliger. Hieruit blijkt dat een ruime meerderheid van ongeveer 7 op de 10 cursisten actief is gebleven, ook al is er sprake van een lichte daling van dit aandeel na 2016.

Type cursus (taal, rekenen, digitale vaardigheden)

Cijfers over het aandeel cursussen op het gebied van taal-, reken- of digitale vaardigheden worden niet bijgehouden door Stichting Lezen & Schrijven omdat veel trajecten maatwerk zijn en aandacht besteden aan diverse basisvaardigheden. Wel is bij de Stichting bekend dat het aantal trajecten rondom rekenvaardigheden of digitale vaardigheden relatief laag is vergeleken met taaltrajecten. Vanuit partners (zoals welzijnsorganisaties) is er vooral vraag naar taaltrajecten.

De taaltrajecten die aangeboden worden binnen het programma zijn heel divers en bestaan uit vijf typen trajecten¹⁵:

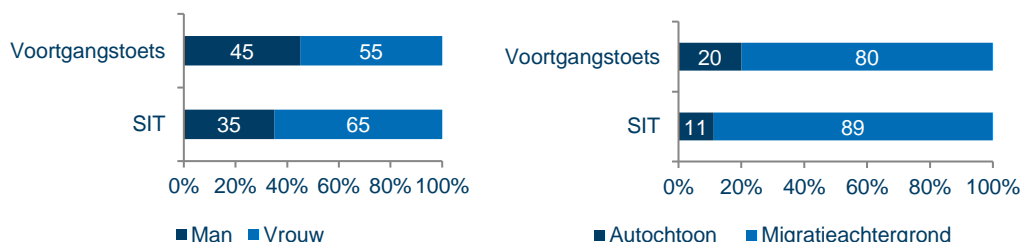
1. Een-op-een-begeleiding met een taalmaatje, waarbij een vrijwilliger als taalmaatje deelnemers begeleidt of de trainer bij de lessen ondersteunt, en gebruik maakt van bestaande leerroutes;
2. Een zelfstandige werkende taalgroep, waarbij een vrijwilliger als taalmaatje deelnemers begeleidt of de trainer bij de lessen ondersteunt en gebruik maakt van bestaande leerroutes;
3. Een lesgroep van een taalaanbieder, waarbij een vrijwilliger als taalmaatje deelnemers begeleidt of de trainer bij de lessen ondersteunt en gebruik maakt van bestaande leerroutes;
4. Taalcoaching, waarbij een vrijwilliger, met ruime ervaring in het onderwijs of met een onderwijskundige achtergrond, een cursist of een groep deelnemers helpt bij schrijven en lezen;
5. Een voorleesgroep met voorlezer, waarbij een vrijwilliger mensen thuis voorleest of een leesgroep op locatie begeleidt.

Kenmerken van cursisten

In de tussenevaluatie 'landelijke implementatie taaltrajecten Taal voor het Leven' zijn de opbrengsten van het programma Taal voor het Leven in beeld gebracht.¹⁶

Er is gekeken naar de verandering in taalniveau en de verandering in het niveau van sociale inclusie van de deelnemers. Om dit inzichtelijk te kunnen maken zijn twee onderzoeksinstrumenten ingezet: het SIT-instrument (Sociale Inclusie na Transfer) waarbij gekeken wordt naar sociale inclusie, arbeidsmarktpositie en leeromgeving; en de Voortgangstoets Lezen van Taal voor het Leven. De respondenten die hebben deelgenomen aan de instrumenten zijn op detailniveau niet volledig gelijk qua socio-demografische kenmerken, maar ze laten gelijke patronen zien.¹⁷

Uit beide onderzoeksinstrumenten blijkt bijvoorbeeld dat de meerderheid van de respondenten vrouw is en een migratieachtergrond heeft.

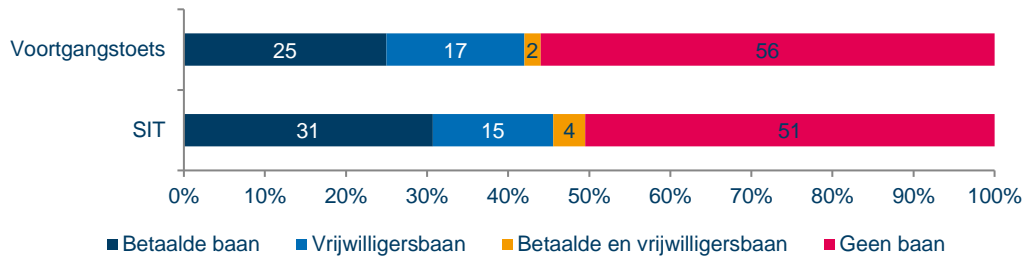
¹⁵ Maastricht University (2017). Tweede tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten *Taal voor het Leven* door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid.

¹⁶ Maastricht University (2017). Tweede tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten *Taal voor het Leven* door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid.

¹⁷ Deelname aan SIT instrument: 632 respondenten; deelname aan de Voortgangstoets Lezen: 391 respondenten

Ook de opleidingsniveaus zijn vrij gelijk verdeeld over de beide instrumenten. Ongeveer de helft van de deelnemers geeft aan basis- of voortgezet onderwijs te hebben afgerond, en rond de 35% van de deelnemers heeft een mbo-, hbo- of universitaire opleiding afgerond. Daarnaast heeft meer dan de helft van de deelnemers elf jaar of langer een opleiding genoten. Ruim de helft (57%) van de respondenten van het SIT-instrument geeft aan de opleiding niet te hebben afgerond met een diploma. Het is niet bekend hoe dit percentage zich verhoudt tot de opleidingsniveaus.

Iets meer dan de helft van de respondenten van beide instrumenten had op het moment van het onderzoek geen baan (betaald of onbetaald). Een kwart tot een derde werkte betaald.

Uit de kwartaalrapportages blijkt dat 40% van alle deelnemers in het tweede kwartaal van 2017 uit één van de zeven arbeidsmarktregio's kwam. Deze zeven regio's deden tussen 2012 en 2015 mee aan de pilotfase en zijn al langer actief in het aanpakken van laaggeletterdheid. Verhoudingsgewijs is het aandeel deelnemers dat uit een pilotregio komt in de afgelopen kwartalen wel afgenomen hebben erop kan duiden dat de overige arbeidsmarktregio's met een inhaalslag bezig zijn.

4.2 Vrijwilligers Taal voor het Leven

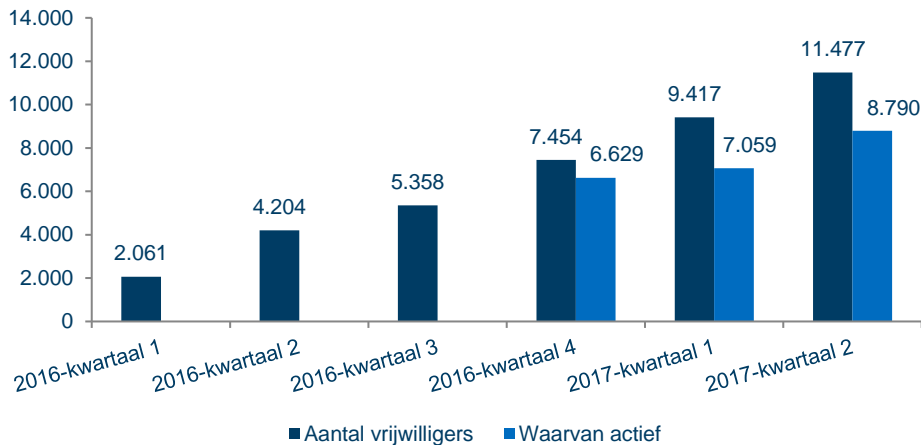
Aantal vrijwilligers dat getraind en actief is

Ambitie eind 2018: 15.000 getrainde vrijwilligers
Doelstelling 2017: 5.000 getrainde vrijwilligers per jaar
Resultaat half 2017: 11.477 getrainde vrijwilligers (77%)

Bij het programma Taal voor het Leven wordt, waar mogelijk, bewust gekozen voor een multidisciplinair team waarin beroepskrachten en vrijwilligers samenwerken. De combinatie van een vrijwilliger en een professionele docent is zeer waardevol omwille van de extra leertijd en het waarborgen van de kwaliteit. Het geldt als één van de succesfactoren voor het kunnen bereiken van een positief effect van Taal voor het Leven¹⁸.

Het is de ambitie om voor het eind van 2018 vijftienduizend vrijwilligers te trainen. Vanaf de start van het programma zouden er dan jaarlijks 5.000 vrijwilligers getraind moeten worden om deze ambitie te behalen. Deze jaar doelstelling werd in 2016 ruimschoots behaald. Halverwege het programma zomer 2017 is de doelstelling voor 77% gehaald (11.477 getrainde vrijwilligers op dat moment), zoals ook blijkt uit onderstaande grafiek.

¹⁸ Subsidieaanvraag *Tel mee met Taal*.

Driekwart van de getrainde vrijwilligers is in het tweede kwartaal van 2017 nog actief bezig met het begeleiden van deelnemers. Relatief gezien (ten opzichte van de in dat jaar behaalde totaal aantal vrijwilligers) loopt het aantal actieve vrijwilligers iets af.

4.3 Regionale infrastructuur

Om vast te stellen in hoeverre een duurzame infrastructuur is neergezet in de regio om laaggeletterdheid tegen te gaan, zijn er een aantal aspecten van belang zoals

- het aantal regio's waarin er een Taalpunt of Taalhuis is opgezet;
- het aantal gemeenten dat voldoet aan de gespreksleidraad¹⁹;
- ontwikkelingen rondom lokale taalnetwerken;
- het aantal taalakkoorden dat gesloten is in de regio.

De ontwikkelingen rondom de Taalakkoorden staan beschreven in het hoofdstuk over actielijn 2.

Taalhuizen/Taalpunten in de regio

Ambitie eind 2018: In 35 regio's een Taalhuis of Taalpunt

Ambitie 2017: In 35 regio's een Taalhuis of Taalpunt

Resultaat half 2017: 31 van de regio's hebben een Taalhuis of Taalpunt (89% van 2018 ambitie)

Een Taalhuis (of Taalpunt) is een plek in een bibliotheek, bij een gemeente, in een buurthuis, in een ziekenhuis of op een andere locatie waar vrijwilligers en laaggeletterden op een laagdrempelige manier kunnen samenkomen rondom taal. Tegelijkertijd is het ook de plek voor samenwerkingsafspraken in lokaal verband (gemeente, bibliotheek, ROC, private taalaanbieder, etc.) plaatsvinden. In een Taalhuis kunnen volwassenen cursussen volgen en ondersteuning krijgen bij het (beter) leren lezen, schrijven rekenen of omgaan met een computer.

Voor 2018 is de doelstelling dat er in alle 35 arbeidsmarktregio's een Taalhuis of Taalpunt bestaat. Inmiddels hebben 31 arbeidsmarktregio's een Taalhuis of Taalpunt vinden in de overige vier regio's voorbereidingen plaats. Het aantal Taalhuizen en Taalpunten groeit gestaag. In het tweede kwartaal van 2017 bestonden er al 245, hetgeen betekent dat de meeste arbeidsmarktregio's meerdere Taalhuizen en Taalpunten hebben.

¹⁹ De gespreksleidraad richt zich op de beleidsmatige verbindingen die de gemeente maakt in het kader van haar rol als lokale regisseur. Samen met de gemeente wordt gekeken in hoeverre er structureel beleid en financiering bestaat voor de aanpak van laaggeletterdheid en of er een koppeling wordt gelegd met de beleidsvelden van het sociale domein.

In de Week van de Alfabetisering, die ieder jaar in september plaatsvindt, opent traditioneel een aantal nieuwe locaties hun deuren. Volgens de Stichting Lezen & Schrijven gaat het in 2017 om circa dertig nieuwe Taalhuizen en Taalpunten. In bijna 75% van de gevallen is een Taalhuis in een bibliotheek gehuisvest. In andere gevallen is dit vaak in een gemeentelijke instelling of welzijnsorganisatie.

Stichting Lezen & Schrijven heeft ervaren dat de kwaliteit van Taalhuizen op dit moment sterk per gemeente wisselt, en onderzoekt op welke manier een kwaliteitsimpuls kan plaatsvinden.

Samenwerking in het kader van de Wet educatie beroepsonderwijs

Aanvullende informatie over samenwerking in de regio op het gebied van basisvaardigheden komt vanuit de evaluatie van de Wet educatie beroepsonderwijs (WEB)²⁰. Sinds 1 januari 2015 zijn contactgemeenten verplicht om samen met de andere gemeenten in de arbeidsmarktregio samen te werken wanneer zij educatiebudget vanuit deze wet willen inzetten op ondersteuning in het verwerven van taal-, reken- en digitale vaardigheden.²¹

Uit de evaluatie van de Wet Educatie Beroepsonderwijs blijkt dat sinds 2015, de meeste gemeenten in de regio hun samenwerking hebben vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst of convenant en/of een ambtelijke werkgroep hebben ingesteld. In de meeste arbeidsmarktregio's vinden lichte vormen van regionale samenwerking plaats, zoals het gezamenlijk opstellen van een regionaal educatieprogramma, het verdelen van middelen en het maken van afspraken omtrent de wijze van verantwoording van middelen, en het maken van afspraken met aanbieders. Binnen deze regio's speelde het behoud van de gemeentelijke autonomie een belangrijke rol.

Uit de evaluatie blijkt tevens dat meer dan de helft van de gemeenten (zeer) tevreden is over de samenwerking in de regio. Redenen bij overige gemeenten die minder tevreden zijn geven aan dat dit ligt aan een ongunstige arbeidsmarktregio-indeling of omdat de opstelling van de contactgemeente als te overheersend wordt ervaren. Ongeveer de helft van de contactgemeenten vernoemt het verband tussen het regionale samenwerkingsverband dat is opgezet in het kader van de wet en het samenwerkingsverband opgericht vanuit het *Tel mee met Taal*. Veelal beschrijven zij in hun regionale educatieprogramma de relatie met Stichting Lezen & Schrijven en het Actieplan *Tel mee met Taal*. Ook benoemen zij hierbij het aanbod en de projecten (op het gebied van basisvaardigheden) die niet met WEB-middelen gefinancierd worden.²²

Gespreksleidraad en lokale taalnetwerken

Ambitie eind 2018: 100 gemeenten voldoen aan gespreksleidraad

Ambitie 2017: één derde van de 100 geselecteerde gemeenten voldoet geheel aan de gespreksleidraad

Resultaat half 2017: 125 gemeenten worden ondersteund richting het voldoen aan de gespreksleidraad. 28 gemeenten voldoen aan de leidraad

Om te bepalen of er een duurzame infrastructuur in arbeidsmarktregio's bestaat in het kader van *Taal voor het Leven*, is het voldoen aan de gespreksleidraad door gemeenten een indicator. *'De gespreksleidraad richt zich op de beleidsmatige verbindingen die de gemeente maakt in het kader van haar rol als lokale regisseur. Samen met de gemeente wordt gekeken in hoeverre er structureel beleid en financiering bestaat voor de aanpak van laaggeletterdheid en of er een koppeling wordt*

²⁰ Regioplan (2017). Evaluatie wijziging WEB.

²¹ Deze gemeenten zijn in de regio aangewezen als coördinerende gemeente.

²² Regioplan (2017). Evaluatie wijziging WEB.

gelegd met de beleidsvelden van het sociale domein²³. De leidraad voor gemeenten biedt handvatten voor:

- het opstellen van een meerjarig beleidskader en voor een financieel kader waarin de aanpak van laaggeletterdheid expliciet wordt opgenomen;
- het maken van de koppeling met de beleidsvelden binnen het sociaal domein;
- het sturen op (subsidie)afspraken met organisaties die laaggeletterdheid aanpakken;
- het contact leggen met partners.

Om volledig te voldoen aan de gespreksleidraad, moeten gemeenten doelstellingen en afspraken borgen door middel van gemeentelijk beleid, moeten zij hier middelen aan koppelen en een link maken naar het sociaal domein.

Eind 2018 moeten honderd gemeenten voldoen aan de gespreksleidraad. Het doel voor 2016 was om honderd gemeenten te selecteren die mogelijk kunnen voldoen aan de leidraad. Maar als gevolg van een groeiende vraag naar ondersteuning en advies worden inmiddels meer dan 125 gemeenten geholpen met het opstellen van beleid voor de aanpak van laaggeletterdheid. Voor 2017 heeft de Stichting Lezen & Schrijven als ambitie dat van de honderd geselecteerde gemeenten een derde aan de leidraad voldoet. Op moment van schrijven is dat voor 28 gemeenten het geval. De Stichting Lezen & Schrijven verwacht dat een groot aantal van de beoogde honderd gemeenten eind 2018 aan de gespreksleidraad zal voldoen.

De opbouw van lokale taalnetwerken is een vervolg op de gespreksleidraad. Een taalnetwerk richt zich op samenwerking van lokale partners binnen en buiten het reguliere taaldomein. Binnen deze netwerken moet ook het sociale domein (en de domeinen gezin, gezondheid en bedrijven) duurzaam te zijn aangesloten.

De Stichting Lezen & Schrijven ziet in het hele land een beweging ontstaan van gemeenten en maatschappelijke organisaties die de krachten bundelen om laaggeletterdheid tegen te gaan. Het is niet mogelijk om exact aan te geven hoeveel lokale taalnetwerken er bestaan, omdat een definitie hiervan ontbreekt. Verder verschillen de netwerken in de manier waarop ze tot stand komen. In sommige gemeenten wordt eerst een informeel taalnetwerk gebouwd, voordat de formulering van gemeentelijk of regionaal beleid plaatsvindt. Op andere plaatsen kiest men ervoor om eerst alle afspraken op papier te zetten alvorens aan de slag te gaan. Stichting Lezen & Schrijven geeft aan vaak nog een kwaliteitsslag en borging van het geheel te missen. Gemeenten en partijen echter willen graag samenwerken, maar weten niet altijd op welke manier ze een duurzaam netwerk kunnen vormgeven.

De beschreven ontwikkelingen illustreren dat actielijn 1 bijdraagt aan de derde kwalitatieve doelstelling van het programma *Tel mee met Taal*, namelijk het tot stand brengen van een duurzame samenwerking tussen gemeenten en lokale regionale partners.

4.4 Effecten van de scholing

Effecten op sociale inclusie van de cursisten

In de tweede tussenevaluatie van de implementatie van taaltrajecten *Taal voor het Leven* wordt gerapporteerd over de mate van sociale inclusie.²⁴ Meer dan de helft van de bevroegde cursisten ervaart een toename in sociale inclusie. Van de elementen waaruit sociale inclusie is opgesteld ervaren deelnemers met name een stijging in de toepassing van nationale taalvaardigheden²⁵

²³ Rapportage eerste kwartaal 2017 (jan t/m maart).

²⁴ Maastricht University (2017). Tweede tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten *Taal voor het Leven* door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid.

²⁵ De vaardigheden om informatie te kunnen lezen, begrijpen en gebruiken.

(70%). Meer dan de helft ziet tevens een toename in digitale vaardigheden (58%), assertiviteit (57%), natuur en sportactiviteiten (53%) en ontmoeten en ondernemen (52%). Iets minder dan de helft van de respondenten ervaart een afname van het sociaal isolement (46%). Deze uitkomsten komen overeen met de uitkomsten van de eerste tussenevaluatie en laten een lichte verbetering zien op een aantal onderdelen ten opzichte van landelijk onderzoek in 2012²⁶.

Een deel van de deelnemers ervaart een afname op de diverse aspecten van sociale inclusie. Die groep is weliswaar kleiner dan de groep die een toename ervaart, maar is in omvang wel substantieel (tussen de 25 en de 40 procent). De onderzoekers geven aan dat deze deelnemers zich mogelijk door deelname aan een cursus bewuster zijn geworden van hun problemen op het gebied van sociale inclusie. Dat zou er toe kunnen leiden dat zij het aspect sociale inclusie na deelname lager waarderen. Deze uitleg achten de onderzoekers waarschijnlijk omdat de meer objectieve en concrete variabelen (nationale taalvaardigheden) een veel kleinere afname laten zien dan de meer subjectieve variabelen (zoals bijvoorbeeld afname sociaal isolement). De in het rapport gepresenteerde cijfers leveren geen informatie op over welk deel van de deelnemers een vooruitgang, stilstand of achteruitgang in arbeidsmarktpositie meldt. Dat maakt dat het niet mogelijk is om een conclusie te trekken over effecten van de cursussen op de arbeidsmarktpositie.

Het aantal deelnemers dat na een cursus meer sociale inclusie ervaart, is groter dan het aantal deelnemers dat minder sociale inclusie ervaart. Daarmee leveren de uitkomsten van de onderzoeken per saldo een positief beeld op. Op grond daarvan concluderen we dat actielijn 1 bijdraagt aan de doelstelling van *Tel mee met Taal* op het gebied van het verhogen van de zelfredzaamheid, de participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen met beperkte basisvaardigheden.

Effecten op taaltoepassing van de cursisten

In het kader van de tweede tussenevaluatie van de implementatie van taaltrajecten van *Taal voor het Leven* zijn door middel van een leestoets voorafgaand en na afloop van de cursus de technische leesvaardigheden gemeten.²⁷ Dit gebeurde in een periode van zes maanden. Uit de evaluatie bleek dat 60% van de deelnemers na de cursus over een betere technische leesvaardigheid beschikte²⁸. Dit is lager dan de eerste tussenevaluatie 67% in 2016. Nader onderzoek²⁹ moet uitwijzen of de diversiteit van de trajecten, die in de tussentijd is toegenomen op het vlak van inhoud en lengte, hierop van invloed is geweest.

4.5 Tevredenheid van taalvrijwilligers, cursisten en betrokken organisaties

In opdracht van Stichting Lezen & Schrijven heeft DUO Onderwijsonderzoek in 2017 een tevredenheidsonderzoek uitgevoerd onder vrijwilligers en deelnemers³⁰. Doelstelling hiervan was het achterhalen van de tevredenheid van de deelnemers en vrijwilligers traject en het onderzoeken van de verbeterpunten voor *Taal voor het Leven*.

²⁶ Maastricht University (2017). Tweede tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten *Taal voor het Leven* door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid.

²⁷ Maastricht University (2017). Tweede tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten *Taal voor het Leven* door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid.

²⁸ Uit de rapportage wordt niet duidelijk bij hoeveel deelnemers een achteruitgang in technische leesvaardigheid is geconstateerd.

²⁹ Bij de onderzoekers is niet bekend wanneer en door wie dit onderzoek uitgevoerd zal gaan worden.

³⁰ Van Grinsven, V., van de Woud, L. & Elphick, E. (2017). Tevredenheidsonderzoek taalvrijwilligers en deelnemers *Taal voor het Leven*. &

Tevredenheid van cursisten

Cursisten volgen veelal één à twee keer per week een les. Hoewel iets meer dan de helft van de deelnemers (53%) tevreden is met deze frequentie, zou een 42% van de cursisten graag meer lessen willen.

Als we kijken naar wie de taalles geeft, blijkt dat 43% van de deelnemers taalles krijgt van een vrijwilliger, 31% van een professional en 25% van beide. Hoewel de combinatie van een vrijwilliger en een professionele docent binnen *Taal voor het Leven* als één van de randvoorwaarden voor het behalen van een positief effect wordt gezien, blijkt dit dus nog niet in lang niet alle trajecten te worden toegepast. Desondanks beoordelen vrijwel alle deelnemers de hulp die zij krijgen van docenten en vrijwilligers als (heel) goed. Er is geen significant verschil in de waardering van docenten of vrijwilligers.

Tijdens de lessen worden zowel papieren als digitale leermiddelen gebruikt, hoewel er over het algemeen meer gewerkt wordt met papier (87% versus 47% digitale middelen). Meer dan 90% van de deelnemers is tevreden met deze leermiddelen. Gevraagd naar wat er beter zou kunnen, noemen zij, naast het opschroeven van het aantal lessen, meer kunnen oefenen met spreken en het besteden van meer aandacht aan grammatica. Deze laatste twee zijn echter geen onderdeel van *Taal voor het Leven*. Daarbij zou volgens Stichting Lezen & Schrijven oefenen in combinatie met spreken alleen relevant zijn voor NT2 cursisten en raadt men grammatica vanuit onderwijskundig perspectief af.

Tevredenheid van vrijwilligers

Van de bevroegde vrijwilligers heeft 83% de vrijwilligerstraining van *Taal voor het Leven* gevolgd. Degenen die dat niet deden, waren niet op de hoogte van het bestaan ervan (28%), waren er nog niet aan toe gekomen (14%) of zien geen meerwaarde in de training (12%).

Verbetersuggesties voor het (nog) beter aan laten sluiten van de training op het werk als taalvrijwilligers die respondenten die de training hebben gevolgd noemen, zijn:

- Meer trainingen, zoals een opfriscursus, aanbieden;
- Overlegmomenten met andere taalcoaches organiseren;
- Functioneringsgesprekken en evaluatiemomenten organiseren;
- Materiaal beter afstemmen op de doelgroep;
- Materiaal afstemmen op het inburgeringsexamen.

Vrijwilligers kunnen gebruik maken van ondersteuning vanuit *Taal voor het Leven*. Dat heeft 76% gedaan en over deze ondersteuning zijn ze over het algemeen (zeer) tevreden. Vrijwilligers geven een aantal suggesties om ondersteuningsmaterialen beter te laten aansluiten zoals het aanbieden van trainingen/workshops en cursussen, het aanbieden van meer materiaal dat is afgestemd op verschillende niveaus en het organiseren van bijeenkomsten met collega's.

Hoewel acht van de tien aangeboden leermaterialen bij meer dan de helft van de vrijwilligers niet bekend is, zegt een derde van de vrijwilligers nog enkele leermaterialen te missen in het aanbod. Het gaat dan bijvoorbeeld om digitale oefeningen of de inzet van spelmateriaal. Ruim 70% van de vrijwilligers geeft aan ook weleens gebruik te maken van materialen die niet door *Taal voor het Leven* zijn ontwikkeld. Het gaat dan om boeken, kranten en tijdschriften en om materialen afkomstig van andere methoden.

De meeste taalvrijwilligers zijn over het algemeen tevreden over de aanpak om taalvrijwilligers te trainen en te ondersteunen. Er is echter ook een groep die minder positief is en vindt dat de ondersteuning beter en intensiever mag en dat de training niet goed aansluit op de praktijk.

Desgevraagd zou twee derde van de vrijwilligers behoefte hebben aan andere manieren dan nu geboden worden bij de ondersteuning. Er is dan met name behoefte aan:

- terugkomdagen waar taalvrijwilligers ervaringen kunnen uitwisselen (39%);
- het volgen van verdiepende trainingen (zoals coaching, conversatiegroepen, interculturele communicatie à 25%);
- een online platform waar men terecht kan voor filmpjes, e-learning en andere ondersteuningsvormen (21%);
- een helpdesk waar men bij een deskundige terecht kan voor tips (17%).

Andere suggesties voor ondersteuning die vrijwilligers noemen bij het gebruik van *Taal voor het Leven* zijn:

- een beperking tot één organisatie in de regio;
- het organiseren van evaluatiemomenten met andere taalvrijwilligers;
- het beter/makkelijker beschikbaar maken van materiaal

Tevredenheid van betrokken organisaties

Het tevredenheidsonderzoek over het jaar 2016 onder de samenwerkingspartners is uitgevoerd door de Universiteit Maastricht. De partners zijn met name actief in het signaleren en doorverwijzen van laaggeletterden (73%); het geregeld bespreekbaar maken van laaggeletterdheid, intern (69%) of met klanten/ partners/ cliënten of studenten (68%); of het trainen van vrijwilligers en medewerkers (61% en 58%). Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan zelf laaggeletterde deelnemers op te leiden (51%).

Over het algemeen vinden de partners dat de samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven meerwaarde heeft en oordelen zij positief over de producten en diensten. Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat bijna alle respondenten (93.5%) positief oordelen over de mate van betrouwbaarheid van de producten en diensten. Ten opzichte van najaar 2014 is dit een lichte stijging. Ook is het overgrote deel (87.5%) van de respondenten is positief over de kwaliteit van de producten en diensten.

De organisaties beoordelen de samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven gemiddeld met een 7,9 (op een schaal van 1 tot 10). Ook de totale aanpak, diensten en producten van de stichting worden beoordeeld met een gemiddelde van 7,9. De aandacht die de Stichting Lezen & Schrijven voor laaggeletterdheid genereert waarderen zij hoger, met een 8,2. Meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat de samenwerking op verschillende aspecten meerwaarde heeft. Zo vindt 64% dat hun bijdrage aan de aanpak van laaggeletterdheid beter is geworden door de samenwerking.

De partners hebben met name behoeften in ondersteuning bij het vinden van laaggeletterden (59%) en het actief delen van goede voorbeelden in de regio of sector (56%).

5 Conclusie Lokale netwerkaanpak - Actielijn 1

Voor het actieprogramma *Tel mee met Taal* zijn de volgende doelen opgesteld:

1. De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, -reken-, en digitale vaardigheden.
2. In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om de laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.
3. In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.
4. In 2018 worden in totaal één miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.

Binnen het actieprogramma *Tel mee met Taal* is 'Lokale netwerkaanpak' één van de actielijnen die bijdraagt aan het behalen van de hoofddoelstellingen van het actieprogramma³¹. De actielijn richt zich op de eerste drie doelstellingen. In deze module hebben we gekeken naar het bereik van de actielijn en de bijdrage aan de hoofddoelstellingen. We concluderen daaruit dat de actielijn bijdraagt aan zowel de eerste twee kwalitatieve doelstellingen, als aan de derde kwantitatieve doelstelling van het actieprogramma.

De activiteiten binnen de eerste actielijn rondom het neerzetten van een duurzame structuur in de regio dragen bij aan de tweede, kwalitatieve, hoofddoelstelling van het programma. Eén van de aanwijzingen voor een dergelijke structuur is de aanwezigheid van Taalpunten of Taalhuizen. Deze fysieke plekken zijn gecreëerd door een lokaal samenwerkingsverband en volwassenen kunnen er relevante cursussen volgen om (beter) te leren lezen, schrijven, rekenen of om te leren omgaan met een computer. In alle 35 arbeidsmarktregio's is op dit moment in ieder geval één Taalpunt of Taalhuis gevestigd of in ontwikkeling. In het totaal zijn er 245 Taalpunten of Taalhuizen en daar komen op korte termijn naar verwachting nog 30 bij. Dit betekent dat er in de meeste arbeidsmarktregio's meerdere Taalhuizen of Taalpunten bestaan. De activiteiten voor het behalen van deze doelstelling ligt op schema voor 2018.

Ook de selectie en ondersteuning van (in ieder geval) honderd gemeenten die eind 2018 aan de gespreksleidraad moeten gaan voldoen, lopen op schema. Het voldoen aan de gespreksleidraad betekent dat een gemeente structureel langetermijnbeleid heeft ingezet binnen het domein van educatie en binnen het sociale domein. Er voldoen inmiddels 28 gemeenten aan de leidraad. Stichting Lezen en Schrijven verwacht dat een groot deel van de beoogde 100 gemeenten eind 2018 volledig aan de leidraad zal voldoen. Gekoppeld aan het tekenen van de leidraad heeft de stichting de ambitie dat er lokale taalnetwerken worden opgezet waarbinnen lokale partners binnen en buiten het reguliere taaldomein samenwerken. In de praktijk blijkt dat partijen met enthousiasme aan de slag gaan, maar dat de wijze waarop netwerken tot stand komen sterk verschilt. Gemeenten en partijen hebben maatwerkondersteuning nodig om een kwaliteitsslag te maken en te komen tot borging van een duurzame aanpak.

Gezien het feit dat de kwantitatieve indicatoren, die gekoppeld zijn aan een duurzame infrastructuur, op schema liggen, concluderen we de afgelopen jaren stappen gezet zijn in het opbouwen en uitbouwen van een duurzame infrastructuur in de regio.

³¹ In de onderzoeksverantwoording in de bijlage hebben we een overzicht van alle doelstellingen per actielijn opgenomen.

Als derde hoofddoelstelling moet het actieprogramma in de periode 2016-2018 bij tenminste 45.000 Nederlanders zodanig verbeteringen aanbrengen, dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname. Om dit te bereiken worden er vrijwilligers getraind en geworven, permanente ontmoetingsplekken in de regio ingericht voor cursisten en trainers/begeleiders en een duurzame regionale infrastructuur voor gemeenten en organisaties opgezet voor samenwerking bij de aanpak van laaggeletterdheid.

Uit de beschikbare gegevens ten tijde van dit onderzoek (half juli 2017) blijkt dat met 37.847 nieuwe cursisten halverwege het programma, reeds 84% van de doelstelling behaald is. Het programma ligt daarmee vóór op schema. Dit geldt ook voor het te trainen vrijwilligers die de deelnemers begeleiden. Ten tijde van dit onderzoek zijn 11.477 vrijwilligers getraind, wat neer komt op 77% van de doelstelling voor 2018. Ongeveer twee derde van de cursisten en driekwart van de getrainde vrijwilligers is nog steeds actief bezig met het verbeteren en/of onderhouden van de basisvaardigheden dan wel het begeleiden van deelnemers.

De ondersteuning aan de beoogde 45.000 nieuwe deelnemers is succesvol wanneer alle betrokkenen tevreden zijn en wanneer cursisten daadwerkelijk een verbetering doormaken qua sociale activering en taaltoepassing. Wanneer dit het geval is, dragen de activiteiten onder actielijn 1 bij aan de eerste doelstelling die stelt dat in de programmaperiode moet worden ingezet op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd door hun beperkte taal-, reken-, en digitale vaardigheden. Uit onderzoek blijkt dat deelnemers aan een cursus per saldo vaker een verbetering constateren dan een verslechtering. Dit doet zich voor op verschillende elementen van sociale inclusie zoals digitale vaardigheden, assertiviteit, natuur en sportactiviteiten, ontmoeten en ondernemen, afname van het sociaal isolement. De onderzoeksuitkomsten geven momenteel nog geen inzicht in de mate waarin deelnemers aan cursussen een verbetering of verslechtering van hun arbeidsmarktpositie ervaren.

Er is sprake van een grote mate van tevredenheid onder deelnemers met de lestrajecten. Ook het merendeel van de vrijwilligers blijkt tevreden te zijn met hun werkzaamheden, de opleiding die ze volgden en de ondersteuning die ze krijgen. Wel blijkt dat niet alle vrijwilligers op de hoogte zijn van alle beschikbare leermaterialen. Tot slot zijn ook samenwerkingspartners tevreden over hun samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven en de producten en diensten die er beschikbaar zijn. Met name de getrainde vrijwilligers en het Taalhuis of het Taalpunt worden als waardevol gezien door partners.

We stellen vast, op grond van al dit bovenstaande, dat de realisatie van de doelen voor deze actielijn zodanig op schema ligt, dat de kans groot is dat de gestelde ambities voor 2018 behaald zal worden.

Over Ecorys

Ecorys is een toonaangevend internationaal onderzoeks- en adviesbureau dat zich richt op de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen. Door middel van uitstekend, op onderzoek gebaseerd advies, helpen wij publieke en private klanten bij het maken en uitvoeren van gefundeerde beslissingen die leiden tot een betere samenleving. Wij helpen opdrachtgevers met grondige analyses, inspirerende ideeën en praktische oplossingen voor complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken.

Onze bedrijfsgeschiedenis begon in 1929, toen een aantal Nederlandse zakenlieden van wat nu beter bekend is als de Erasmus Universiteit, het Nederlands Economisch Instituut (NEI) oprichtten. Het doel van dit gerenommeerde instituut was om een brug te slaan tussen het bedrijfsleven en de wereld van economisch onderzoek. Het NEI is in 2000 uitgegroeid tot Ecorys.

Door de jaren heen heeft Ecorys zich verspreid over de wereld met kantoren in Europa, Afrika, het Midden-Oosten en Azië. Wij werven personeel met verschillende culturele achtergronden en expertises, omdat wij ervan overtuigd zijn dat mensen met uiteenlopende eigenschappen een meerwaarde kunnen bieden voor ons bedrijf en onze klanten.

Ecorys excelleert in zes werkgebieden:

- transport en mobiliteit;
- economie en innovatie;
- energie, water en klimaat;
- regionale ontwikkeling;
- overheidsfinanciën;
- gezondheid en onderwijs.

Ecorys biedt een duidelijk aanbod aan producten en diensten:

- voorbereiding en formulering van beleid;
- programmamanagement;
- communicatie;
- capaciteitsopbouw (overheden);
- monitoring en evaluatie.

Wij hechten waarde aan onze onafhankelijkheid, onze integriteit en onze partners. Ecorys geeft om het milieu en heeft een actief maatschappelijk verantwoord ondernemingsbeleid, gericht op meerwaarde voor de samenleving en de markt. Ecorys is in het bezit van een ISO14001-certificaat dat wordt ondersteund door al onze medewerkers.

Manon Janssen,
Chief Executive Officer & Chair of the Board of Management

Over het Verwey-Jonker Instituut

Het Verwey-Jonker Instituut is een onafhankelijk onderzoeksbureau. Met onze expertise en onderzoek naar actuele vraagstukken geven we op het gehele sociaal-maatschappelijk terrein richting aan beleidsontwikkeling en uitvoering. Met ons werk willen we een bijdrage leveren aan een krachtige samenleving met oog voor iedereen. Onze onderzoekers doen hun werk integer en gedreven, zonder winstoogmerk. Het zijn inhoudelijk sterke wetenschappers met oog voor actuele sociale dilemma's. Ze zijn scherp op nieuwe ontwikkelingen en beheersen een verscheidenheid aan kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden. Opdrachtgevers gebruiken de resultaten van ons werk om richting te geven aan hun beleidsontwikkeling en ter ondersteuning van hun praktijk. De resultaten van ons onderzoek worden actief en kosteloos beschikbaar gesteld aan derden, zodat ze ten volle kunnen bijdragen aan de verbetering van de samenleving.

Ons onderzoek gebeurt op verzoek van lokale, provinciale, landelijke of internationale opdrachtgevers. Onze belangrijkste opdrachtgevers zijn de ministeries van SZW, Veiligheid en Justitie, VWS, BZK, OCW en Infrastructuur en Milieu en provincies, gemeenten, maatschappelijke ondernemers, sociale partners en (groepen) burgers zoals patiëntenorganisaties. Voor hen voeren we in opdracht onderzoek uit, soms via eigen methodieken (zoals PaJA!). Daarnaast hebben we de regie over verschillende programma's, zoals Kennisplatform Integratie & Samenleving, Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam (KeTJA) en Zorgin2030.nl.

Kernwoorden in het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut zijn actueel, wetenschappelijk en maatschappelijk belang. In ons onderzoek komen meestal drie perspectieven samen, van burgers, instellingen en overheden. Ons onderzoek naar sociale problemen en kansen speelt zich af in meerdere domeinen van de samenleving. Ons onderzoek hebben we ingedeeld in 15 thema's: armoede, buurten, decentralisaties, diversiteit, jeugd, onderwijs, opvoeding, ouderen, participatie, seksueel en huiselijk geweld, sport, veiligheid, werk en inkomen, Wmo en zorg. We streven naar cumulatie van kennis en zorgen dat ons empirisch onderzoek altijd richtinggevend is voor de ontvanger. Onze focus ligt op de sociaal-maatschappelijke facetten van beleidsterreinen. Daarbij opereren we vaak op de raakvlakken tussen die gebieden. De programmatische opzet zorgt er voor dat het onderzoek met substantie aansluit bij actuele beleidsvragen en praktijkbehoeften.

Het Verwey-Jonker Instituut stelt hoge eisen aan de kwaliteit van het onderzoek. Met onze ISO-certificering kunt u erop rekenen dat opdrachten goed, op tijd en volgens actuele kwaliteitsnormen worden uitgevoerd. Bij het Verwey-Jonker Instituut werken ongeveer veertig wetenschappelijk medewerkers met een ondersteunende staf. Het instituut staat onder leiding van de voorzitter van de raad van bestuur dr. Majone Steketee.

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas